

λόγος αντίλογος διάλογος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Τα «Τετράδια» από το τεύχος αυτό καθιερώνουν την **σπή?*** του «Αόγου-Αντίλογου-Αιάλογου». Στόχος της στήλης αυτής, όπως τονίζεται και στο Σημείωμα Έκδοσης, είναι η συμβολή σέναν ανοιχτό, χωρίς παγίδες και μικροσκοπιμδτητες διάλογο, που να κατοχυρώνει αταλ.άντευτα την εL·υΟερία έκφρασης, τον π^ραλισμό και την ετερογένεια.

Τα πρώτα κείμενα που φιλοξενούμε στο τεύχος αυτό αποτελούν μια απάντηση στις απόψεις που αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο τεύχος μας με αφορμή μια βιβλιοκριτική σένα βιβλίο του Toni Negri.

Ο ίδιος ο Negri όταν ενημερώθηκε για το προηγούμενο τεύχος που περιείχε και μια αποκλειστική συνέντευξη του δοσμένη στα «Τετράδια» πριν ένα χρόνο, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το άνοιγμα ενός διαλόγου, γράφοντας μας χαρακτηριστικά:

«Ίσως ακριβώς αυτή είναι η στιγμή να ξαναρχίσουμε τις πολιτικές συζητήσεις: εννó ότι πολλά είναι τα διεγερτικά στοιχεία σόλη την Ευρώπη 1) Ν' απαντήσουμε στην πρόκληση της δεξιάς, που γίνεται όλο και πιο πιεστική και 2) Να προσπαθήσουμε να δώσουμε μια θετική διέξοδο στην κρίση της σοσιαλδημοκρατίας, καταλαμβάνοντας τους χώρους της. Είμαι απόλυτα πεισμένος ότι στα προσεχή χρόνια το κίνημα θα μπορέσει να δώσει μια απάντηση. Αυτό ισχύει για τις μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά κυρίως για τις μεσογειακές. Πρέπει να είμαστε έτοιμοι για αυτό το ραντεβού...».

Οι σελίδες αυτές των «Τετραδίων» είναι αφιερωμένες και στη συζήτηση του μεγάλου αυτού θέματος και παραμένουν ανοιχτές σ' όποιον θέλει να συμμετάσχει στον διάλογο αυτό.

Ο Toni Negri και η Αυτονομία στόχος των παραδοσιακών πολιτικών δυνάμεων με ιδεολογικό όπλο την τρομοκρατία

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Είναι, πραγματικά, εγχείρημα δύσκολο να απαντήσει κανείς στην κριτική του Δ. Ιωάννου στο θιθλίο του Α. Νέγκρι, «Από τον εργάτη μάζα στον κοινωνικό εργάτη», κριτική που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Τετράδια» (Ανοιξη του '84) με τον τίτλο «Αυτοί που πίστευαν πως είχαν δίκιο». Κι είναι εγχείρημα δύσκολο, όχι γιατί έχει να αντιμετωπίσει αποδεικτική λογική, πλούτο επιχειρημάτων, συνεκτική σκέψη, αλλά ακριβώς γιατί η βιβλιοκριτική αυτή συντίθεται από σκόρπιες φράσεις, σκόρπια, ασύντακτα επιχειρήματα κι αλληλοσυγκρουόμενες θέσεις. Το μόνο συνεκτικό στοιχείο αυτών των ετερόκλητων υλικών φαίνεται να 'ναι η καταδίκη οποιασδήποτε απόπειρας να οικοδομηθεί μια πολιτική πρακτική διαφορετική, και σε αντίθεση με τις κυρίαρχες, θεσμοποιημένες στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, πρακτικές της «αντιπροσωπευτικής» δημοκρατίας.

Για να εξηγούμαστε από την αρχή: ο κ. Δ. Ιωάννου αδιαφορεί τελείως για τις θέσεις του Νέγκρι. Εκθέτει τη «βασική ιδέα» τους μέσα σε τέσσερις σειρές, για να παραθέσει μετά ως «συμπεράσματα» του Νέγκρι κάποιες ξεκομμένες φράσεις που μόνο συμπεράσματα του δεν είναι. Αφού ξεμπερδέψει γρήγορα γρήγορα με την ενοχλητική έκθεση των θέσεων του «αντιπάλου» περνάει στην αναίρεση τους, προκρίνοντας το παρακάτω... καταπληκτικό επιχείρημα: «!.. διάφοροι άλλοι αριστεροί στοχαστές όπως ο Ζ. Ατταλί κι ο Α. Γκορζ, ερμηνεύουν την κοινωνική πραγματικότητα του σύγχρονου καπιταλισμού με τρόπο ακριβώς αντίθετο απ' αυτόν του Τ. Νέγκρι, χρησιμοποιώντας μάλιστα και αποδείξεις» (!) Ακολουθεί τετράσειρη έκθεση των θέσεων των δύο «αριστερών στοχαστών» και κάποιες σκόρπιες παρατηρήσεις του Ιωάννου για την «άνοδο του φιλελευθερισμού» και για τις «συζητήσεις» όσον αφορά τη μείωση των ωρών εργασίας για την απορρόφηση των ανέργων, που «έστω και αν δεν πρόκειται για κάτι που ήδη υλοποιείται αλλά απλά για μια προοπτική εξέλιξης και για μια τάση» αποτελούν «σημαντική ένδειξη για το πόσο απέχει από την πραγματικότητα η αντίληψη του «κοινωνικού εργοστάσιου». «Ένδειξη», «προοπτική» και «τάση»: ο κ. Ιωάννου δε φαίνεται και τόσο σίγουρος, παρ' όλα αυτά είναι εξαιρετικά επιθετικός.

Αλλά, για τον κ. Ιωάννου, το κεντρικό ζήτημα δεν είναι οι θεωρητικές απόψεις του Νέγκρι. Αν ο Νέγκρι έμενε μόνο σ' αυτές, «δεν θα υπήρχε ιδιαίτερος λόγος να αποτελέσει το βιβλίο αυτό αντικείμενο συζήτησης». Αλλωστε, ο κ. Ιωάννου δηλώνει με μεγαλοψυχία πως «το δοκίμιο του Τ. Νέγκρι για τον Κένυς και το σύγχρονο κράτος είναι ίσως η πιο οξυδερκής ανάλυση του κεϋνσιανισμού, που έχει παρουσιαστεί ποτέ». Για τον κ. Ιωάννου, «τα προβλήματα αναφύονται όταν η θεωρία μετασχηματίζεται σε πολιτική πρόταση» και «κάποιοι λυσσασμένοι για εξουσία μωροφιλόδοξοι» προσπαθούν να «επιβάλουν» σε «ένα ποσοστό της ιταλικής κοινωνίας που κυμαίνεται από 70-99% (αν τουλάχιστον κρίνουμε από τις εκλογικά εκφρασμένες προτιμήσεις τους» και που «είναι ριζικά αντίθετο ή -στην καλύτερη περίπτωση- ολικά αδιάφορο, για την πολιτική πρόταση της αυτονομίας», «έναν τρόπο ζωής» (!)

Από τα παραπάνω, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι, αν ο Νέγκρι ασχολούνταν μόνο με την πανεπιστημιακή του καριέρα, είχε λαμπρές προοπτικές, αλλά... έμπλεξε με την πολιτική και γι' αυτό κατέληξε «απαραίτητα» κι «αναγκαία» στη φυλακή. Εξ άλλου, δεν ασχολήθηκε με την πολιτική μέσα στα πλαίσια της «δημοκρατίας» που «περιέχει το θεσμικό πλαίσιο για τη μεταρρύθμιση των πολιτικών θεσμών», σύμφωνα με τα «απλά και σπουδαία λόγια του Κ. Πόππερ» (!!), αλλά στα πλαίσια «κάποιας μειοψηφίας που επειδή «πίστευε πως είχε δίκιο», δεν είχε καμιά ηθική αναστολή και μπορούσε να μετέλθει κάθε μέσο για να πετύχει τον σκοπό της».

Οι απόψεις του κ. Ιωάννου είναι πολύ ξεκάθαρες. Υπάρχει μια δεδομένη κρατική και κοινωνική εξουσία, που με κάποιους τρόπους, αδιάφορο ποιους, εξασφαλίζει για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τη συναίνεση της πλειοψηφίας των πολιτών. Όσοι στρέφονται εναντίον της, στρέφονται κι εναντίον των συναινούντων πολιτών και, συνεπώς, δικαίως τιμωρούνται από το νόμο. Η θέση αυτή επαναλαμβάνεται εκατομμύρια φορές, απ' όλες τις κρατούσες εξουσίες, απανταχού της γης, σ' Ανατολή και σε Δύση, καθημερινά. Τίποτα το παράλογο: οι υποστηρικτές της υποστηρίζουν μια τάξη πραγμάτων, οι «διαφωνούντες» επιδιώκουν την ανατροπή της. Το παράλογο αναφέρεται όταν οι απόψεις αυτές παρουσιάζονται σ' ένα αριστερό περιοδικό, πασπαλισμένες με μπόλικες κατάρρες για τον ιμπεριαλισμό και την καπιταλιστική μητρόπολη, όπου «οι σκύλοι και οι γάτες» τρέφονται με γεύματα «πολύ πιο πλούσια σε βιταμίνες, πρωτεΐνες και θερμίδες», «σε σχέση με τα παιδιά του Τρίτου κόσμου, που η έλλειψη της βασικής διατροφής τα οδηγεί συνήθως στον θάνατο, στην μόνιμη αναπηρία ή στην οργανική καχεξία» (!)

Αλλά, μήπως η δημοσίευση τους στα «Τετράδια» επιβάλλεται από κάποιο σεβασμό σε γενικά δημοκρατικές απόψεις; Πολύ φοβάμαι πως οι απόψεις του κ. Ιωάννου δεν μπορούν να διεκδικήσουν ούτε αυτό το χαρακτηρισμό. Τα τελευταία δεκαέξι χρόνια, η Ιταλία συνταράχθηκε από ένα κίνημα κοινωνικής μετατροπής, που αγκάλιασε ευρύτατα κοινωνικά στρώματα κι επεκτάθηκε σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής. Στα πλαίσια αυτού του κινήματος, αναβάνηκαν διάφορες οργανώσεις, με καταστατικά, γραφεία κι έντυπα με υπεύθυνους σύμφωνα με το νόμο, που είχαν στο πρόγραμμα τους την ανατροπή του κρατούντος κοινωνικού συστήματος. Ανάμεσα σ' αυτές, ήταν κι η Potere Operaio, που τα βασικότερα στελέχη της έδρασαν αργότερα στις διάφορες εκφάνσεις της Αυτονομίας. Τα «θερμά χρόνια» της κοινωνικής αναταραχής, ελάχιστοι τόλμησαν να ζητήσουν ποινική δίωξη των οργανώσεων, ποινικοποίηση του κινήματος, κι αυτοί ήταν τοποθετημένοι κυρίως στο φασιστικό κόμμα και στη δεξιά πτέρυγα του Χριστιανοδημοκρατικού κόμματος. Από το 1978 και μετά, το κίνημα

βαθμιαία καταλάγιασε, ενώ στα ιταλικά μέσα μαζικής ενημέρωσης κυριάρχησε το θέαμα της τρομοκρατίας, καθώς οι Ερυθρές Ταξιαρχίες πέρασαν στην επίθεση, με μια παλαιοκομμουνιστική ιδεολογική θεματική τελείως αντίθετη με τη θεματική της Αυτονομίας. Ιδιαίτερα από το 1980 και μετά, όταν οι Ε.Τ. επιχείρησαν να συνδεθούν με τα αντιμπεριαλιστικά κινήματα, τα κείμενα τους θυμίζουν αρκετά τα ... συγκινητικά, κενά λόγια του κ. Ιωάννου για παιδάκια, σκυλάκια και γατάκια και καθόλου τα κείμενα του Νέγκρι, που είναι άλλωστε αμφίβολο αν οι τρομοκράτες μπορούσαν να καταλάβουν.

Με το κίνημα σε πλήρη ύφεση, τα κόμματα προσπάθησαν να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους με ιδεολογικό όπλο την τρομοκρατία. Οι φασίστες υποστήριζαν ότι την τρομοκρατία υπέθαλπαν οι «ψευτο-δημοκράτες» συλλήβδην. Οι Χριστιανοδημοκράτες κατηγορούσαν τους αριστερούς γενικά. Χριστιανοδημοκράτες και σοσιαλιστές υποστήριζαν ότι την τρομοκρατία εξέθρεψε στους κόλπους του το Ι.Κ.Κ., αφού η τριτοδιεθνιστική ιδεολογία των Ε.Τ. είχε πολλά κοινά σημεία με κάποιες, όχι και τόσο παρελθούσες^ θέσεις του Κομμουνιστικού Κόμματος. Με τη σειρά του, το Κομμουνιστικό Κόμμα βρήκε την ευκαιρία να ξεκαθαρίσει τους λογαριασμούς του με το πιο «επικίνδυνο» κομμάτι του κινήματος που αναπτύχθηκε στα αριστερά του.

Το γιατί η Αυτονομία αποτέλεσε το βασικό στόχο του Ι.Κ.Κ. θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο μιας μεγάλης συζήτησης. Εδώ, θα περιοριστώ να εκθέσω επιγραμματικά εκείνα τα θετικά χαρακτηριστικά της (για τα αρνητικά θα χρειάζομαι άλλο τόσο χώρο) που την καθιστούσαν, κατά τη γνώμη μου, ιδιαίτερα επικίνδυνη για το Ι.Κ.Κ.

α) Επιχείρησε μια σύζευξη θεωρίας Κατ πράξης, σε υψηλό θεωρητικό επίπεδο και σε ευρύ μαζικό πεδίο.

β) Επικέντρωσε την προσοχή της στην Ιταλία, χωρίς να χάνεται σε σχινοτενείς διεθνείς αναλύσεις.

γ) Αδιαφόρησε για την «αναπαλαίωση» του κομμουνιστικού κινήματος με την οποία καταπατήστηκε ένα άλλο μεγάλο κομμάτι του. Αν η «Σοβιετική» Ένωση ήταν σοσιαλιστική πριν από το 1956 και καπιταλιστική μετά, ή το αντίστροφο, ελάχιστα απασχόλησε τους αγωνιστές της.

δ) Δεν επιχείρησε την «ανασύσταση» του «σωστού» λενινιστικού κόμματος, προτιμώντας μια διάχυτη δράση με «αυτόνομες κοινότητες», ραδιοσταθμούς, περιοδικά.

ε) Δεν διεκδίκησε θέσεις στο Κοινοβούλιο, όπως έκαναν οι ακροαριστερές οργανώσεις, προκρίνοντας ως προνομιακό χώρο δράσης της τον άμεσα κοινωνικό κι όχι το χώρο της «αντιπροσώπευσης».

Η Αυτονομία, με σημαντικό όπλο τη μαζικότητα της, χάλασε ένα στημένο πολιτικό παιχνίδι στο οποίο νικητής είναι πάντα ο ίδιος. (Φτάνει να σκεφτεί κανείς ότι, από την εποχή του Ιστορικού Συμβιβασμού και μετά, το Ι.Κ.Κ. ψηφίζει στη Βουλή κατά το 95% όπως κι οι Χριστιανοδημοκράτες). Έπρεπε γι' αυτό να τιμωρηθεί, κι εδώ βρέθηκαν σύμφωνα όλα τα κόμματα. Βέβαια, αυτό δεν μπορούσε να γίνει με επιχειρήματα τύπου Ιωάννου. Εσείς προσπαθείτε να μας επιβάλετε ένα τρόπο ζωής, αλλά το 70 - 99% των πολιτών είναι εναντίον σας, συνεπώς σας στέλνουμε στη φυλακή. Το ιταλικό κράτος έχει πιο δημοκρατικές απόψεις απ' αυτές του κ. Ιωάννου, και στο κάτω-κάτω είναι ολόκληρο κράτος κι έπρεπε να κρατήσει τα προσχήματα. Δεν μπορούσε να δικάσει ιδέες κι επινόησε πράξεις: οι αυτόνομοι ηγέτες κατηγορήθηκαν ως

οργανωτές της απαγωγής του Μόρο, ως αρχηγοί των Ε.Τ. Οι κατηγορίες αυτές κατάρρευσαν σύντομα, αλλά επινοήθηκαν άλλες κι ύστερα άλλες για να μη διακοπεί η φυλάκιση.

Η δημοκρατία στην Ιταλία, κι ιδιαίτερα οι δικαστικοί θεσμοί της, γνώρισαν, από το 1979 και μετά, ένα πρωτοφανή εκφυλισμό, με 4.000 πολιτικούς κρατούμενους να περιμένουν (οι περισσότεροι), και να απαιτούν δίκη. Σήμερα ο εκφυλισμός αυτός καταγγέλλεται σχεδόν καθολικά. Έτσι, ο κ. Ιωάννου μένει καθυστερημένος απολογητής όχι μιας δημοκρατίας αλλά του πτώματος της.

Και μερικές ακόμα παρατηρήσεις: Η θέση ότι αφού υπάρχει ιμπεριαλισμός, δεν μπορούμε να μιλάμε για ικανοποίηση των αναγκών κι ανακατανομή των αγαθών, μια κι είναι όλα δημιουργήματα κλοπής ή άμεσα κλεμμένα, μου φαίνεται εξαιρετικά παράλογη. Μ' αυτή την έννοια, δεν μπορούμε να μιλάμε ούτε για δημοκρατία, αλλά πρέπει να τη θεωρούμε πολυτέλεια που οι «ιμπεριαλιστές ληστές» μπορούν να επιτρέπουν στους λαούς τους κ.ο.κ....

Η τοποθέτηση ότι οι αυτόνομοι μπορεί να μην ήταν τρομοκράτες, αλλά η αυτονομία ήταν ο θεωρητικός προθάλαμος της τρομοκρατίας, είναι τελείως αδιέξοδη. Στην Ιταλία, αυτά τα τελευταία χρόνια, ως προθάλαμοι της τρομοκρατίας κατηγορήθηκαν όλες οι πολιτικές παρατάξεις, για λόγους αντίστοιχους μ' αυτούς που ο κ. Ιωάννου προβάλλει για την αυτονομία, και με επιχειρήματα που εξέθεσα περιληπτικά παραπάνω. Τον βεβαιώνω, για μια ακόμα φορά, ότι το κομμάτι του κειμένου του που αναφέρεται στον Τρίτο κόσμο θυμίζει φοβερά τα κείμενα που συνέταξαν οι Ερυθρές Ταξιαρχίες την εποχή της απαγωγής του στρατηγού Ντόζιερ. Είναι το ίδιο κενό, βερμπαλιστικό κι ανούσιο, δηλαδή τρομοκρατικό.

Τελειώνω με μια συμβουλή. Αν ο κ. Ιωάννου θέλει να παρουσιάζεται ως φωτισμένος δημοκράτης που εκστρατεύει εναντίον των μαρξιστών, ολοκληρωτικών τρομοκρατών, ας αλλάξει λίγο το λεξιλόγιο του. Χαρακτηρισμοί του τύπου «λυσσασμένοι» και «ψυχοπαθείς» θυμίζουν πολύ Δίκες της Μόσχας και «Σοβιετικά» ψυχιατρεία.

Σ. Γεωργίου